

Hahót Miklós szlavón báni működése (1343–1356)

„András király úr fiát, Martell Károlyt ... Buda királyi városába hozták, Cíkő mestert, Miklós bán urat... és sokan másokat küldött Lajos király úr az említett gyermekek herceg szolgálatára.”¹

A magyar krónikákban a szlavón-horvát báni tisztséget két alkalommal is betöltő Hahót Miklós neve mindössze egyetlen alkalommal bukkan fel, a Névtelen Minorita gesztájának fentebb idézett helyén. Személye és pályája azonban mindenféleképpen több figyelmet érdemel, hiszen első báni működésének idejére (1343–1346) esik a szlavón és a horvát bánság egyesítése, második *banatusa* idejére (1353–1356) pedig Anjou István második szlavón hercegsége.²

Hahót Miklós a német eredetű Hahót³ nemzetségből származott, születési idejét 1290–1295 közé tehetjük. Apja, István 1272–1290 között varasdi ispán volt, anyja nevét nem tartották fenn az oklevelek, testvéréről nincs tudomásunk.⁴ Miklós és családja már valószínűleg a XIV. század első éveiben a Nápolyból érkezett Anjou Károly hívévé szegődött, valószínűleg ennek köszönhető, hogy a családnak később nevet adó várát – a Zala megyében fekvő Alsólendvát⁵ – Kőszegi Iván 1314-ben elfoglalta. Miklós az oklevelek *narratióinak* bizonyossága szerint részt vett ura harcaiban az oligarhák ellen,⁶ neve első ízben csak 1317-ben bukkan fel a forrásokban, ekkor még csak „*vir nobilis magister Nicolaus*”-nak írják, vagyis semmilyen tisztséget nem viselt.⁷ 1323-ban udvari ifjú (*aule iuvenis*) volt, a királyi udvar tagja, valamint soproni ispán.⁸ Ebben az évben kapta vissza urától érdemei elismerésül Alsólendva várát, a hozzá tartozó birtokokkal és falvakkal együtt.⁹ 1324-ben Zala megye élére kerül és egészen 1343-ig viselte a megye ispáni tisztségét.¹⁰ Az oligarhák elleni harcokban hadi jártasságot szerző Miklóst ott találjuk Károly 1320–30-as években vívott háborúiban, nem egyszer önállóan vezetett különböző katonai akciókat, így az 1328-as osztrák hadjáratban a Stájerország ellen küldött sereg élén állt, azzal a feladattal, hogy Walsee Ulrich kezéből a Muraközt visszaszerezze. Miklós a hadjárat során a stájer főúr két várát elfoglalta, azonban a kezén lévő magyar terület csak 1337-

¹ NÉVTELEN, 7. fejezet

² Vjekoslav Klaić a horvát XIV. századi horvát hercegekről és bánokról írott tanulmányában Hahót Miklós működésének nem szentel önálló fejezetet. A bánnal az István herceg tevékenységét feldolgozó részben találkozunk, illetve a Szécsi Miklósról szóló oldalak bevezetésében. (KLAJČ 1900. 137–138., 181.)

³ A nemzetség eredetéhez: TÓTH 2003. 265–296.

⁴ KARÁCSONYI 1995. 582–583.; ENGEL 1996. (Hahót nem, 3. tábla)

⁵ Miklós már első felbukkanásakor Lendvaiként szerepel a forrásokban. („De Lyndua” 1317. február 24. DL 1884) Leszármozottait Alsólendvai Bánfi néven tartjuk számon.

⁶ „*revocantes ... in memoriam fidelitatum servitia que idem [sc.Nicolaus] nobis in cunctis nostris negociis et negociorum expeditionibus nostris emulis et infidelibus se viriliter opponendo et presertim indebellatione quamplurimum exercituum nostrorum infidelium nobis rebellantium*” (1317. február 24. DL 1884)

⁷ 1317. február 24. (DL 1884)

⁸ 1323. március 29. (DL 1884)

⁹ 1323. november 27. (DF 266742)

¹⁰ 1324. december 26. – 1343. március 26. (ENGEL 1996, Zala megye)

ben jutott vissza Károly uralma alá.¹¹ Személyes súlyát mutatja az a tény is, hogy 1330-ban több nemessel együtt ítélkezett a királyi család ellen merényletet megkísérlő Záh Felicián felett.¹² 1333-ban a bárók sorába került, elnyerte a királynéi lovászmester tisztségét, melyet egészen első szlavón báni kinevezésig viselt.¹³ Rendszeresen megfordult a királyi udvarban, 1329-től kezdve szinte minden évből van adatunk arra nézve, hogy az országbíró vagy a nádor bírótársai között szerepelt, illetve valamely ügyben fogott bíróként működött közre a király székhelyén.¹⁴

Hahót Miklós 1343-ban ért el karrierje csúcsára, amikor I. Lajos király szlavón bánná nevezte ki, neve 1343. május 19-én szerepel először egy uralkodói diplomában, mint „*banus tocius Sclavonie*”.¹⁵ Lajos érdeklődése ebben az időben fordult a horvát területek felé, amelyet újra magyar uralom alatt szeretett volna látni és ehhez kipróbált katonára volt szüksége az ország déli külvilágában. Miklós első szlavón bántársának ideje nagyrészt a horvát urak ellen vívott harc jegyében telt, valamint erre az időszakra esik Zára városának sikertelen lázadása Velence uralma ellen. Az 1344–45-ös horvát hadjáratok, valamint Zára 1345–46-os lázadásának eseménytörténete Kristó Gyula XIV. századi háborúkat feldolgozó művéből részletesen ismert, ezért ezek minden részletére nem szeretnék kitérni, pusztán a Hahót Miklós személyét érintő vonatkozásokat emelném ki.¹⁶

A Hahót Miklós szlavón bán vezette magyar sereg 1344 őszén indult meg az elhunyt Nelipics hűtlenné vált fia: János és özvegye: Vladiszláva ellen. A hadjárat időpontját az a tény is segít meghatározni, hogy Miklóstól 1344 augusztusa és novembere között egyetlen oklevelet sem ismerünk.¹⁷ A magyar sereg Vladiszláva megerősített székhelyét, Knin várát meg sem kísérelte ostrommal bevenni, csak a környéket dúlta fel, de az özvegy a hosszan tartó ostrom lehetőségétől megriadva békét kért a magyar uralkodótól. Velence látva, hogy a magyar király befolyása egyre növekszik Horvátországban – megkísérelt egy szövetséget létrehozni az egymással is hadilábon álló horvát urak között, amelynek az éle természetesen Lajos ellen irányult. Ezért a magyar király 1345-ben maga állt seregei élére és júliusban már a Bihácson felállított katonai táborban keltezett. Hahót Miklós és az általa vezetett seregrész azonban már korábban megérkezett Knin várához, ahol a szlavón bán tárgyalta ura nevében Vladiszlávával és itt foglalták írásba meghódolásuk feltételeit.¹⁸ A horvát urak Lajos személyes megjelenése és a Vladiszlávával folytatott sikeres tárgyalások hatására meghódoltak a magyar uralkodónak, vagyis Horvátország visszakerült a magyar korona uralma alá, Lajosnak sikerült a békétlen Horvátországot pacifikálnia.¹⁹ Ennek

¹¹ KRISTÓ 1988. 72–74.

¹² 1330. május 15. (F CD VIII. 3. 419–427.)

¹³ 1333. július 13. – 1343. március 26. (ENGEL 1996. királynéi lovászmester)

¹⁴ 1329. decembere – Visegrád – bírótárs (DL 91425)

1330. július 8. – Visegrád – bírótárs (DL 69666)

1333. január, március – Visegrád – fogott bíró és bírótárs (F CD VIII/3. 687–695 és DL 322)

1335. február – Visegrád – bírótárs (DL 2877)

1336. január – Visegrád – bírótárs (A.O. III. 253–256)

1340. május – Visegrád – fogott bíró (NAGY 1889–1891. I. 154–157.)

1341. május – Visegrád – fogott bíró (A.O. IV. 94–96.)

¹⁵ SMIČ. XI. 47. sz.

¹⁶ A vonatkozó évek hadtörténetének részletes ismertetése: KRISTÓ 1988. 98–102.

¹⁷ 1344. augusztus 22. (DL 100049), 1344. november 11. (SMIČ. XI. 125. sz.)

¹⁸ 1345. június 23-án kelt a meghódolás feltételeit tartalmazó oklevél. (SMIČ. XI. 157. sz.)

¹⁹ Miklós horvát hadjáratokban szerzett érdemeiről: „*Nicolaus banus dum partes Croatiae, quae per quosdam aemulos nostros potencialiter olim in praeiudicium nostre maiestatis fuissent occupate, viriliter se oppo-*

eredményeképpen a szlavón bán jogköre 1345 augusztusától kezdve kibővült, Horvátország ügyei is hozzá tartoztak és címe szlavón-horvát bánra változott.²⁰ 1345-től általában két albánnal (*vicebanus*) kell számolnunk, egyikük Szlavóniában, másikuk pedig Horvátországban helyettesítette a bánt.²¹

Zára városa a Bihácson időző magyar uralkodóhoz szintén elküldte hódoló küldöttségét. Azonban a követek csak késve érkeztek meg, már nem találkoztak Lajossal. Velence azonban ezt úgy értelmezte, hogy az Adria partján fekvő városállam többé már nem tekinti magát Szent Márk köztársasága alattvalójának és ezért 1345. augusztus 12-én váratlanul támadást indított Zára ellen. Az ostromlott városiak követséget menesztettek a magyar uralkodóhoz, a hírek Hahót Miklós szlavón bán közvetítésével jutottak el hozzá. („*nunciavit nobis Nicolaus banus tocius Sclavonie ...*”).²² A magyar sereg vezetője Kotromanics István bosnyák bán volt, de ott találjuk a szlavón-horvát bánt is, aki 1345 októberében Bihácson kelet.²³ A sereg novemberben eljutott Zára falai alá, de nem bocsátkoztak harcra az ostromlókkal, hanem elvonultak, aminek az oka a kortárs krónikaíró szerint az volt, hogy velenceiek megvesztegették a magyar vezetőket.

1346-ban Lajos ezért maga indult Zára felmentésére, de nem ért el sikert, amiben a névtelen krónikás ismét Velence aranyainak hatását látta.²⁴ A magyar uralkodó 1346. július 2-án vonult el a város alól, Miklós négy nappal később adta ki utolsó, szlavón-horvát bánként keltezett oklevelét, melyben Myke fia, Miklós körösi várjobbágyot mentette fel várjobbágyi állásából, amiért Zára alatt súlyos sebeket kapva harcolt.²⁵ Az oklevelek tanúsága szerint maga Miklós is megsebesült az Adriai-tenger partján fekvő város alatt zajló összecsapásokban.²⁶ A zárai krónikás „megvesztegetésre” irányuló teóriáját látszólag alátámasztja az a tény, hogy 1346 júliusában változás történt a szlavón-horvát báni tisztségben, az uralkodó az állítólag kegyvesztett Hahót Miklós helyett erre a tisztségre Szécsi Miklós korábbi asztalnokmestert nevezte ki.²⁷

Azonban Lajos figyelme ebben az időszakban már inkább Nápoly felé fordult, öcsce, András halálát megbosszulandó. A hadjárat hosszas előkészítést igényelt és a hadban jártas, tapasztalt szlavón-horvát bán személye fontos lehetett a király számára ehhez a feladathoz. Nem mellékes az sem, hogy Miklós a hadjárat során súlyosan megsebesült, leváltását ez a tény is indokolhatta. Kegyvesztettsége ellen szól az is, hogy továbbra is bejáratos maradt a királyi udvarba – például a következő évben, 1347-ben több ízben Budán találjuk a nádor bírótársai között.²⁸ Ezt erősíti meg az is, hogy 1347 nyarán Lajos több olyan oklevelet is átír, illetve megerősít, melyek a Miklós részére tett birtokadományokról szólnak.²⁹

nens, per suam industriam et sagacitatem easdem partes laudabiliter restauravit et nostro dominio subiugavit” (1347. július 1. SMIČ. XI. 285. sz.)

²⁰ Első kettős báni *intitulatió*jú oklevele 1345. augusztus 21-én kelt. (SMIČ. XI. 173. sz.)

²¹ Lackfi István szlavón-horvát bán mellett Mihály fia: Péter körösi ispán töltötte be a szlavón vicebáni tisztséget (SMIČ. XII. 77. sz.), míg Csúz János volt a horvát vicebán. (SMIČ. XII. 26. sz.)

²² 1345. augusztus 25. (SMIČ. XI. 176. sz.)

²³ SMIČ. XI. 186. és 187. sz.

²⁴ OBSIDIONIS IADRENSIS III. 692–723.

²⁵ SMIČ. XI. 231. sz.

²⁶ „*idem Nicolaus banus audacter dimicans duo lethalia vulnera nobis intuentibus in se recipiens*” (1347. július 1. SMIČ. XI. 285. sz.)

²⁷ SMIČ. XI. 237. sz. Valószínűleg már ő vitte a körülzárt záraiaknak a Lajos által erősítés gyanánt küldött ételmelet. (KRISTÓ 1988. 108.)

²⁸ 1347. május 20. (DL 66625), 1347. november 3. (DL 25048)

²⁹ pl.: 1347. július 6. (DL 497, DL 2269, DL 2821)

Ide tartozik az is – igaz, valamivel későbből –, hogy Lajos a volt szlavón-horvát bán tette meg unokaöccse, Martell Károly nevelőjének.³⁰

Mindazonáltal Hahót Miklós ispáni tisztséget 1349-ig, bárói pozíciót 1353-ig nem töltött be. 1349-ben Zala megye élére került ismét, az ispáni tisztséget 1351-ig viselte.³¹

Miklós másodszer 1353-ban került a szlavón-horvát báni tisztségbe.³² Ebben az időszakban már sokkal kevesebb olyan fegyveres összecsapásról tudunk, amiben tevőleges is harcolt. Annyi bizonyos, hogy az 1354 nyarán zajlott, szerbek ellen vezetett királyi hadjáratban részt vett Szlavónia akkori urával, István herceggel együtt. A hadjárat eredményéről nincs tudomásunk.³³ A szlavón-horvát bán vezette magyar sereg ostromolta meg Klissza várát 1355 végén, ahol Uros szerb király embereivel nézett szembe. Az uralkodó a következő évben azonban ismét leváltotta Miklóst a szlavón-horvát báni tisztségről és helyére Paksi Leustákot nevezte ki.

Miután fentebb áttekintettük Miklós bánságainak „külpolitikai”, hadi eseményeit, térjünk át a „belpolitikára”. Első szlavón bánsga (1343–1346) idejének nagy részében csak a „*banus tocius Sclavonie*” címet viselte, vagyis csak egy terület volt az irányítása alatt és ott a királyi hatalom legfőbb képviselőjének számított. Hasonló volt a helyzet 1345 után is, annyi különbséggel, hogy a szlavón bánsgót Lajos egyesítette a frissen kezébe került horváttal, így a bán irányítása alá két terület tartozott. Második szlavón bánsga (1353–1356) két nagyobb időszakra tagolható. Az első 1354. augusztusáig, Anjou István herceg haláig tartott. Ekkor ugyanis nem a bán számított a területen a királyi hatalom legfőbb képviselőjének, hanem a herceg. A fiatal, ambiciózus *dux* ugyanakkor aktívan részt is vett a tartomány életében, a nevében kelt oklevelek olyan ügyekről rendelkeznek, amilyenekről a korábbi báni diplomák is szólnak. István halála után a tartományt névleg fia, a csecsemő János herceg örökölte, aki helyett édesanyja, Margit hercegnő és Hahót Miklós bán intézte az ügyeket – elvileg. Gyakorlatilag azonban az ügyek intézése nagyrészt a szlavón-horvát bánra maradt, Margittól meglehetősen csekély számú oklevelet ismerünk, amelynek nagyobb része privilégium.³⁴ Így – bár *de iure* – nem a bán volt a területen a királyi hatalom legfőbb képviselője, *de facto* mégis ez a helyzet állt elő.

A szlavón bánok a XIV. században szinte bizonyos, hogy évenként tartottak közgyűléseket (*generalis congregatio*). Az 1350-es évek előtt a közgyűléseket Szlavónia teljes lakosságának tartották, 1345 után külön Szlavónia és Horvátország számára,³⁵ majd a szlavón és a horvát bánsga szétválás után (1356) Szlavóniában külön tartották a bánok a *congregatiókat* Kőrös és külön Zágráb megye számára. Hahót Miklós második bánsga idején visszatérő fordulattá vált az oklevelekben, hogy a közgyűléseket István herceg parancsából tartja,³⁶ míg az első *banatusa* alatt kelt okleveleiben nincs nyoma annak, hogy királyi parancsra hívták volna össze a tartomány lakosainak közgyűlését. Itt nemcsak a

³⁰ NÉVTELEN 7. fejezet. Az árulás mellett foglalt állást pl.: Pór Antal (PÓR 1892.), Engel Pál (ENGEL 1982. 107.)

³¹ 1349. augusztus 10 – 1351. december 5. (ARCH. 245.)

³² 1353. április 29. (A.O. VI/60. sz.) – 1356. február 22. (DL 58021)

³³ Hahót Miklós egy említésben fennmaradt oklevelében olvashatjuk a következőket: „*in quindenis residentie exercitus ... domini Stephani ... ducis*” (A.O. VII. 455–468.) 1354. június 26. (TKAL I/183. sz.) és 1354. december 6. (SMİČ. XII. 198. sz.) között nem maradt ránk Hahót Miklós nevében kiadott diploma.

³⁴ Margit és a gyermek 1354 közepétől – végétől 1355 közepéig – második feléig Budán tartózkodott a királyi udvarban. 1354. november 6. (DF 254164) és 1355. április 27. (SMİČ. XII. 217. sz.) között a hercegnő oklevelei a királyi székhelyen keltek. 1355 őszén térhettek vissza Zágrábra, mert november 30-án Margit Zágrábban keltez. (SMİČ. XII. 236. sz.) Nem sokat időzött azonban Szlavóniában, hiszen 1356 tavaszán már Bécsben találjuk. (F CD IX/2. 499–500.)

³⁵ pl.: 1353. szeptember 19-én Miklós Kninben tartott közgyűlést Horvátország lakosainak. (SMİČ. XII. 146. sz.)

³⁶ „*de mandato et precepto ... domini Stephani ... ducis*” (1353. szeptember 19. SMİČ. XII. 146. sz.)

perek felvétele történt meg, hanem néhány esetben ítéletet is hoztak. Miklós második szlavón bánsága idején a közgyűlési ítéleteket a herceg és a bán együtt hozták,³⁷ a herceg nevében kelt oklevelekben foglalták írásba, míg – ha arra szükség volt – a káptalannak a mandátumot a bán nevében állították ki.³⁸ A bírászkodás mellett a közgyűléseken okleveleket írtatták át a bánnal az ott megjelent személyek, ahogyan 1353. májusában Mihály fia: Pál és rokonai írtatták át Ákos Mikcs volt szlavón bán adománylevelét Hahót Miklóssal.³⁹

A bán bírói tevékenységét a közgyűlések mellett a báni törvényszéken látta el, ahol nemes bírótársakkal együtt ítélkezett. Hahót Miklós úgy első, mint második szlavón bánsága alatt hozott ítéleteket a báni ítélőszéken. Így utasított egy hatalmaskodót esküvételre,⁴⁰ hozott ítéletet többszöri halasztás után Magyar Pál és a verőcei polgárok perében.⁴¹

Hahót Miklós az egyetlen XIV. századi szlavón bán, akitől kamarabérleti szerződést ismerünk. A kérdéses dokumentum 1344. november 11-én kelt, Zágrábban. A szlavón báni kamarát egy zágrábi (Vlfardus fia: Jakab), valamint négy kaproncai (Pál fiai: Miklós, Raphael, Mihály és Staulen fia: Zuetk) polgár vette bérbe egy évre háromszáz dénármárkáért. A kérdéses dokumentum pontosan meghatározza, hogy milyen érméből mennyit kell vernüük a bérbevevőknek, a pénznek finomságát is megadva. Ugyanakkor rendelkezett arra az esetre nézve is, ha hamisításon kapnák a polgárokat. A szerződés szerint a szlavóniai adókat szintén egy évre kapták bérbe a kamarabérlők.⁴² Az első, név szerint ismert báni kápolnaispán és adószedő, Salamon fia: Imre szintén Hahót Miklós első szlavón bánsága alatt bukkan fel.⁴³

Hahót Miklós utolsó szlavón-horvát báni kiadványa 1355. október 14-én kelt,⁴⁴ a források azonban 1356. február 22-ig említik a nevét banként.⁴⁵ Utódja, Paksi Leusták csak 1356. áprilisában jelenik meg először Szlavónia első embereként az oklevelekben.⁴⁶ Hahót Miklós elmozdításában valószínűleg szerepe lehetett előrehaladott életkorának is, hiszen 1356-ban Lajos ismét háborúba bocsátkozott Velencével Dalmácia birtoklásáért. Régi, kipróbált embere még betöltötte a királynéi tárnokmesteri és segesdi ispáni tisztséget, tehát a bárók sorában maradt.⁴⁷ Hahót Miklós valószínűleg 1359-ben hunyt el.⁴⁸

BIBLIOGRÁFIA

- A.O. NAGY IMRE–TASNÁDI NAGY GYULA: Anjoukori Okmánytár. Codex diplomaticus Hungaricus Andegavensis I-VII. Budapest 1878–1920.
- ANJOU-OKLT. Anjou-kori oklevéltár. Documenta res Hungaricas tempore regum Andegavensium illustrantia. Főszerkesztő: Kristó Gyula. Budapest–Szeged 1990–
- ARCH. Zala megye archontológiája. /Zalai Gyűjtemény 50./ Zala Megyei Levéltár. Szerk. Molnár András. Zalaegerszeg 2000. (A középkori rész Bilkei Irén

³⁷ „*iuxta sententiam domini nostri ducis et nostram*” (1353. május 19. SMIČ. XII. 122. sz.)

³⁸ Ítéletlevél: 1353. május 22. (NAGY 1889–1891 I. 26. sz.), mandatum: 1353. május 19. (SMIČ. XII. 122. sz.)

³⁹ 1353. május 13. (SMIČ. XII. 120. sz.) Szintén: 1353. június 8. (SMIČ. XII. 133. sz.)

⁴⁰ 1353. szeptember 14. előtt (SMIČ. XII. 144. sz.)

⁴¹ 1354. február 1. (SMIČ. XII. 167. sz.)

⁴² SMIČ. XI. 125. sz.

⁴³ „*exactor marturinarum et comes camerarum domini Nicolai ... bani*” 1345. október 30. (DF 282332)

⁴⁴ 1355. október 14. (SMIČ. XII. 230. sz.)

⁴⁵ 1356. február 22. (DL 58021)

⁴⁶ 1356. április 6. (F CD IX/7. 141.)

⁴⁷ 1357. október 13 – 1358. július 1. (ENGEL 1996. (királynéi tárnokmester)

⁴⁸ ENGEL 1996. (Hahót nem, 3. tábla)

- munkája)
- DF Magyar Országos Levéltár, Mohács Előtti gyűjtemény, Diplomatikai Fényképgyűjtemény
- DL Magyar Országos Levéltár, Mohács Előtti gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár
- ENGEL 1982. ENGEL PÁL: Honor, vár, ispánság. *Századok* 106 (1982) 880–922. [ENGEL PÁL: Honor, vár, ispánság /Millenniumi magyar történelem – Historikusok/ Budapest 2003. 101–161.]
- ENGEL 1996. ENGEL PÁL: Magyarország világi archontológiája 1301–1457. Budapest 1996.
- FCD GEORGIUS FEJÉR: Codex diplomaticus Hungariae ecclesiasticus ac civilis. I–XI. Budae 1829–1844.
- KLAIĆ 1900. KLAIĆ, VJEKOSLAV: Hrvatski hercezi i bani za Karla Roberta i Ljudevita I. (1301–1382). *Rad jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti*. Knjiga 142. Zagreb 1900. 126–218.
- KRISTÓ 1988. KRISTÓ GYULA: Az Anjou-kor háborúi. Budapest 1988.
- NÉVTELEN Névtelen szerző: Geszta Lajos királyról. Fordította: Kristó Gyula. Budapest 2000. /Millenniumi Magyar Történelem – források/
- OBSIDIONIS Obsidionis Iadrensis libri duo. Iohannes Georgius Swandtnerus, Scriptores rerum Hungaricarum veteres ac genui I–III. Vindobonae 1746–1748.
- IADRENSIS
- PÓR 1982. PÓR ANTAL: Nagy Lajos 1326–1382. Budapest 1892.
- SMIČ. MARKO KOSTREŃIĆ – T. SMIČIKLAS: Codex diplomaticus regni Croatiae, Dalmatie ac Slavonie. Diplomatički zbornik kraljevine Hrvatske, Dalmacije i Slavonije. I–XVII. Zagrabiae 1904–1981.
- NAGY 1889–1891. NAGY IMRE: Sopron vármegye története. Oklevéltár. I–II. Sopron 1889–1891.
- TKAL. JOANNES BAPT. TKALČIĆ: Monumenta historica liberae regiae civitatis Zagrabiae, metropolis regni Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae. Povjestni spomenici slob. kralj. grada Zagreba. I–XIV. Zagrabiae 1889–1932.
- TÓTH 2003. TÓTH ENDRE: Hoholt - Hahót: A jövevény nemzetségek eredetéhez. *Századok* 137 (2003) 265–296.